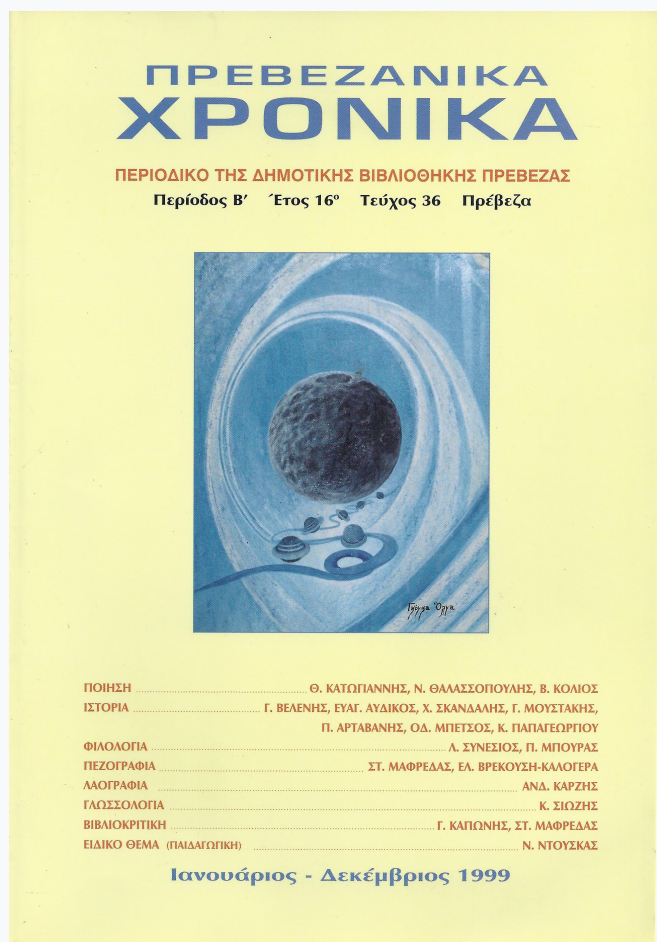


Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 36 (1999)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 36 (1999)



Τα Άκτια

Χρήστος Σκανδάλης

doi: [10.12681/prch.29220](https://doi.org/10.12681/prch.29220)

Copyright © 2022, Χρήστος Σκανδάλης



Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σκανδάλης Χ. (1999). Τα Άκτια. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (36), 31–36. <https://doi.org/10.12681/prch.29220>

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΚΑΝΔΑΛΗΣ

Συνταξιούχος δάσκαλος - συγγραφέας

ΤΑ ΑΚΤΙΑ

Πολλά χρόνια πριν από την ίδρυση της Νικόπολης, στο Άκτιο, τελούνταν αγώνες προς τιμήν του Απόλλωνα. Ήταν τα Άκτια και, στην αρχή, διοργανώνονταν από την κοντινή πόλη Ανακτόριο. Μετά, όμως, η φροντίδα των Ακτίων περιήλθε στο «*Κοινό των Ακαρνάνων*» και στους Ανακτόριους.

Γι' αυτά τα παλιά Άκτια οι αρχαίοι συγγραφείς διέσωσαν και μια παράξενη συνήθεια. Λένε, λοιπόν, πως στο ξεκίνημα της γιορτής και πριν ακόμη ρίξουν τα σφάγια στο βωμό του Ακτίου Απόλλωνα, θυσίαζαν ένα βόδι για τις μύγες· και αυτές, σαν από θαύμα, εξαφανίζονταν από την περιοχή!

Ο Οκταβιανός Αύγουστος θέλοντας να μείνει αιώνια η κοσμοϊστορική του νίκη στο Άκτιο, όχι μόνο τα διατήρησε, αλλά και τα έκανε καλύτερα και λαμπρότερα.

Πρώτα πρώτα όρισε την ημέρα που θ' άρχιζαν οι γιορτές των Ακτίων. Και αυτή ήταν η 2α Σεπτεμβρίου· ημέρα δηλαδή της νίκης στο Άκτιο. Τα Νέα, λεγόμενα, Άκτια τελέστηκαν τρία-τέσσερα χρόνια μετά τη ναυμαχία. Και ήταν λογικό αυτό και επόμενο, γιατί ο Οκταβιανός δε θα είχε οπωσδήποτε ούτε τη διάθεση, μα ούτε και το χρόνο ν' ασχοληθεί με τις γιορτές, πριν συντρίψει και την τελευταία εστία των αντιπάλων του και γίνει δεκτός στη Ρώμη ως θριαμβευτής αυτοκράτορας. Κι ακόμη, επόμενο ήταν να έστρεψε όλο του το διαφέρον στα Άκτια, μετά την αφιέρωση, στον Άκτιο Απόλλωνα, του λόφου που στρατοπέδευσε και την ίδρυση της Νικόπολης.

Τα παλιά Άκτια γίνονταν κάθε χρόνο. Αλλά, από τον Οκταβιανό Αύγουστο οι αγώνες καθιερώθηκαν να τελούνται κάθε τέσσερα χρόνια στις 2 Σεπτεμβρίου. Τα Νέα Άκτια λέγονταν «*πεντητορικός αγώνας*» γιατί οι αρχαίοι, λογαριάζοντας τις χρονιές γι' αυτά, υπολόγιζαν στην αρίθμηση τον πρώτο και τον τελευταίο αριθμό. Για παράδειγμα, αν γιορτάστηκαν Άκτια το 28 π.Χ., μετρήθηκαν για τα επόμενα πέντε, αριθμοί: 28,27,26,25 και 24.

Έτσι δικαιολογείται η ονομασία «*πεντητορικός*».



Α



Β



Γ



Δ

- Α. Νόμισμα της Νικοπόλεως επί Αυγούστου (27 π.Χ. - 14 μ. Χ.).
 Β. Νόμισμα της Νικοπόλεως επί Αντωνίνου Ευσεβή (138 μ.Χ. - 161 μ. Χ.).
 Γ. Νόμισμα της Νικοπόλεως επί Φαυσεινάς Α' (161 μ.Χ.).
 Δ. Νόμισμα της Νικοπόλεως επί Βαλεριανού (253 μ.Χ. - 260 μ. Χ.).

Στη σειρά τέλεσης τα Άκτια έρχονται μετά τα Καπιτώλεια και τα Σεβαστά. Δηλαδή οι αθλητές αγωνίζονταν κατά τον Ιούλιο στα Καπιτώλεια της Ρώμης, πήγαιναν στη Νεάπολη για τα Σεβαστά τον Αύγουστο και αρχές Σεπτέμβρη βρίσκονταν στα Άκτια.

Την επιμέλεια των αγώνων ο Αύγουστος ανέθεσε στους Λακεδαιμόνιους. Κι είχε σοβαρό λόγο να το πράξει αυτό. Έπρεπε να τους ανταμείψει, γιατί στάθηκαν πιστοί σύμμαχοι στον πόλεμο κατά του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας. Αλλά και το Ανακτόριο που ήταν κάποτε στις δόξες του, τώρα είχε διαλυθεί, γιατί οι κάτοικοί του συνοικίστηκαν στη Νικόπολη. Όσο για το χώρο, είναι εύκολο να καταλάβει ο καθένας πως τα Νέα Άκτια άρχισαν στον παλιό τους τόπο (το Άκτιο), γιατί εκεί υπήρχαν έτοιμα ιερά, βωμοί, γυμνάσιο, στάδιο, ξενώνες κι όλα τα απαιτούμενα για τέτοιες μεγάλες γιορτές. Μόλις, όμως, φτιάχτηκαν στη Νικόπολη, γυμνάσιο, στάδιο, ωδείο, ναοί, τότε πια οι αγώνες δεν είχαν κανένα λόγο να παραμείνουν στον παλιό τους χώρο και μεταφέρθηκαν στη νέα πόλη. Τελούνταν στο τέμενος έξω από τα τείχη της Νικόπολης· στο προάστειο, μέσα στο ιερό Άλσος. Εκεί ανάμεσα στα βαθύσκιωτα δέντρα κι όχι μακριά από την ακτή και τους καλαμιώνες είχε κατασκευασθεί γυμνάσιο και στάδιο. «... έν άλλσει έχοντι γυμνάσιόν τε καί στάδιον», όπως έγραψε και ο Στράβων.

Οι αγώνες στα Άκτια ήταν γυμνικοί, μουσικοί, ιππικοί, ναυτικοί. Οι μουσικοί προστέθηκαν από τον Αύγουστο και δεν υπήρχαν στα παλιά Άκτια.

Και, μιλώντας για γυμνικούς αγώνες, θα πρέπει να θυμηθούμε τα γνωστά πανελλήνια αγωνίσματα των αρχαίων: Δρόμος (στάδιο, δόλιχος, οπλίτης δρόμος), πάλη, πυγμή, παγκράτιο και πένταθλο (άλμα, δρόμος, ακόντιο, δίσκος, πάλη).

Τα αγωνίσματα στους γυμνικούς διακρίνονται σε ελαφρά (στάδιο, δίαυλος, δόλιχος, οπλίτης δρόμος, άλμα, ακόντιο) και βαριά (πάλη, πυγμή, παγκράτιο, δίσκος).

Και τώρα μερικές εξηγήσεις για τ' αγωνίσματα. Το στάδιο ή δρόμος ήταν η ευθεία διαδρομή τρέχοντας στο μάκρος του σταδίου. Δόλιχος ήταν το τρέξιμο γύρω στο στάδιο. Στο δίαυλο ο αθλητής έτρεχε στο μάκρος το στάδιο και ξαναγύριζε στην αφετηρία. Στον οπλίτη δρόμο ο αγωνιστής έτρεχε με τα όπλα. Στην πάλη έπρεπε ο ένας να ρίξει τον άλλο κάτω.

Πυγμή, η γνωστή πυγμαχία. Στο παγκράτιο επιτρέπονταν όλα (χιτυπήματα, πυγμή, πάλη συμπλοκή) εκτός η χρήση δοντιών και νυχιών. Ο δίσκος και το ακόντιο δε χρειάζονται ερμηνεία. Ιππικοί αγώνες γίνονταν στα Άκτια. Δεν έλειπαν, βέβαια και οι αρματοδρομίες με δίππα (άρματα με δύο άλογα), με τέθριππα (με τέσσερα άλογα) κ.λ.π.

Και στους μουσικούς αγώνες, ασφαλώς, διαγωνίζονταν αυλητές, αυλωδοί, κιθαρωδοί, σαλπικτές, ποιητές, στην τραγωδία, στην κωμωδία.

Όσο για τα ναυτικά αγωνίσματα που γίνονταν τόσο στα παλιά Άκτια όσο και στα Νέα, αυτά ήταν οι λεμβοδρομίες (πλοίων άμιλλα, όπως έλεγαν οι αρχαίοι) και

εικονικές ναυμαχίες σ' ανάμνηση της νικηφόρου εκείνης του Ακτίου.

Ποιοί αγωνίζονταν στα Άκτια; Ναι, οι αθλητές ήταν παιδιά, αγένειοι και άνδρες. Στην κατηγορία των παιδιών που λέγονταν «*παίδες Ακτιακοί*» οι αθλητές είχαν ηλικία 13-16 ετών. Οι λεγόμενοι αγένειοι ήταν ηλικίας 17-20 ετών. Και από 21 ετών και άνω οι αγωνιζόμενοι ήταν άνδρες. Και μια επεξήγηση: Ακτιονίκες παιδιά και αγένειοι έπαιρναν μέρος μόνο στους γυμνικούς αγώνες.

Τα Άκτια ήταν ισάξια των Ολυμπίων, γι' αυτό και οι νικητές είχαν τις ίδιες τιμές.

Αλλά, γιατί αγωνίζονταν παιδιά, νέοι και άνδρες; Ποιό ήταν το έπαθλο, το βραβείο στο νικητή; Τα Άκτια ήταν στεφανίτης αγώνας. Όπως στους άλλους μεγάλους αγώνες, Ολύμπια, Πύθια, Νέμεα, Ίσθμια, έτσι και εδώ, ως βραβείο, έπαθλο στο νικητή δινόταν στέφανος και όχι χρήματα.

Ποιό ήταν το δέντρο, το φυτό, που με τα κλαδιά του γίνονταν τα στεφάνια για τους Ακτιονίκες; Αλλού, όπως είναι γνωστό, χρησιμοποιούνταν ο κότινος (αγριελιά), η δάφνη, το σέλινο, ο πεύκος. Τα ακτιακά στεφάνια πλέκονταν από **καλάμια** που αφθονούσαν στις κοντινές παραλίες. Ακόμη και με αργυρό (ασημένιο) στεφάνι στεφανώνονταν οι Ακτιονίκες, καθώς και με δάφνινο, όπως φαίνεται σε παραστάσεις αγγείων και νομισμάτων.

Κι ερχόμαστε στους άρχοντες «*της Ιεράς Ακτιακής Βουλής*». Αυτοί φρόντιζαν για τις θρησκευτικές τελετές και τους αγώνες, να γίνονται όπως όριζαν οι νόμοι. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως αγώνες χωρίς τις καθιερωμένες στην αρχή θυσίες, ιεροτελεστίες κλπ, δεν τελούνταν. Οι αγωνοθέτες έβάζαν τα άθλα, τα βραβεία για τους αγώνες, γι' αυτό και «*αγωνοθέτες μεγάλων Ακτίων*» ονομάζονταν. Οι ίδιοι ήταν και κριτές στους αγώνες. Οι **ξυστάρχες** ήταν υπεύθυνοι για όλο τον ξυστό, δηλαδή για όλους τους γυμναστικούς και αγωνιστικούς χώρους. Αυτοί διαλέγονταν από τους πρωταθλητές και διορίζονταν από τον αυτοκράτορα. Τέλος, άρχοντες στα Άκτια ήταν και οι **συνθύτες**, δηλαδή οι υπεύθυνοι για τις θυσίες και τις ιεροτελεστίες.

Οι άρχοντες ήταν Λακεδαιμόνιοι, όσο την επιμέλεια των αγώνων είχαν οι ίδιοι. Μετά, βέβαια, πέρασαν όλα στα χέρια των Νικοπολιτών.

Στην αρχαία Ελλάδα, όποιος αθλητής νικούσε κατά μία χρονική περίοδο και στους τέσσερεις μεγάλους πανελλήνιους αγώνες (δηλαδή στα Ολύμπια, τα Πύθια, τα Νέμεα, τα Ίσθμια) ονομαζόταν **περιοδονίκης**. Όμως, ήλθε εποχή που και τα «*Αυγούστου Άκτια εν Νικοπόλει*», μπήκαν σ' αυτόν τον τιμητικό κύκλο, στους «*αγώνες της περιόδου*». Έτσι, για τους περιοδονίκες γράφονταν πια ότι νικούσαν στα Άκτια. Παραδείγματος χάριν: «*Καλλίμορφος Κλαυδίου Αγαθαγγέλου υιός περιοδονίκης πρώτος και μόνος των απ' αιώνος αυλητών νικήσας ιερούς αγώνας τους υπογεγραμμένους Πύθια, Άκτια*».

Τέτοια φήμη και σπουδαιότητα απέκτησαν τα Άκτια, ώστε αθλητές, μουσικοί, ποιητές απ' όλα τα κράτη, τα έθνη, που βρίσκονταν κάτω από την κυριαρχία των Ρωμαίων ή ήταν φιλικά προς αυτούς, έσπευδαν στο γυμνάσιο, στο στάδιο, στο ωδείο,

στο θέατρο της Νικόπολης ν' αγωνιστούν για τον καλάμινο ή αργυρό στέφανο. Αλήθεια, πόσο φιλοδοξούσε ο κάθε αθλητής, παιδί, αγένειος (έφηβος), άνδρας, που ξεκινούσε από τη Ρώμη, την Αλεξάνδρεια, την Αντιόχεια, την Έφεσο, τη Μυτιλήνη, την Κρήτη, τη Σπάρτη, να στεφανωθεί ως Ακτιονίκης!

Ω, μα τους Ολύμπιους Θεούς! Τι δόξα, τιμή και ευτυχία! Να μερικοί Ακτιονίκες που απαθανατίστηκαν σε επιγραφές:

«*Αυρήλιος Τοάλιος (από Οινοάνδα Μ. Ασίας) νικήσας παίδων παγκράτιον ... Άκτια*».

«*Αθηναίος Πρυτάνεως (από Ερυθραία Μ. Ασίας) νικήσας πυγμίν ... αγενείους ... Άκτια*».

«*Αυρήλιος Σεπίμιος Ειρηναίος (από Λαοδικία) νικήσας αγώνας ... Αυγούστου Άκτια εν Νικοπόλει της περιόδου παίδων πυγμίν*».

«*Φίλιππος Γλύκων Περγαμνός (από Πέργαμο) νικήσας ... Άκτια άνδρας, πάλην, πυγμίν και παγκράτιον*».

«*Ανείκτης Ανεικίτου (Μυτιληναίος) δις δολιχοδρομός, νικήσας ... Άκτια*».

«*Δαμόνικος Δαμονίκου Λακεδαιμόνιος νικήσας Άκτια τα εν Νικοπόλει άνδρας παγκράτιον*».

«*Μάρκος Αυρήλιος Ερμαγόρας (Μαγνήσιος από Σίπυλο) παλαιστής, ξυστάρχης Ακτίων, νικήσας Άκτια β'*».

«*Ερμάς Ισίωνος Αντιοχεύς, νικήσας ... και Ακτίοις άνδρας παγκράτιον*».

«*Γάιος Αντώνιος ... Περγαμνός, κιθαρωδός, νικήσας αγώνας Άκτια β' ... υπό φωνασκόν (δάσκαλο τραγουδιού) Πόπλιον Εφέσιον*».

Κι αυτός ο περιβόητος Ρωμαίος αυτοκράτορας Νέρων φέρεται να στεφανώθηκε στα Άκτια ως νικητής κιθαρωδίας και αρματοδρομίας. «*Νέρων ... κιθαρωδίαις .. και Ακτίοις εστεφανούτο άρματι δεκαπώλω*». (Άρμα δηλαδή που το έσυραν δέκα νεαρά άλογα).

Η Αντιγόνη έκλεισε το κεφάλαιο για τα Άκτια προσθέτοντας ως τελευταία πληροφορία το χρόνο που έπαψαν να τελούνται.

Μια επιγραφή από τη Δωδώνη μαρτυρεί ότι στα 240 μ.Χ. τελέστηκε η 68η Ακτιάδα. Τότε τελούνταν ακόμη και τα Νάια στη Δωδώνη. Γιατί, όπως λέει η επιγραφή, ο φιλόσοφος και ο φιλοπάτρης Πόπλιος Μέμμιος Λέων, ιερέας και αγωνοθέτης των Σεβαστών μεγάλων Ακτίων Καισαρίων, στην 68η Ακτιάδα αγωνοθέτησε και τα Νάια προς τιμήν του Δία και της Διώνης.

Την επιγραφή αυτή βρήκε και αντέγραψε στο Κάστρο Ιωαννίνων στα 1434 ο Κυριάκος από την Αγκώνα. Όμως και πρόσφατα, στα 1959, βρέθηκε στο Κάστρο Ιωαννίνων κομμάτι της λίθινης αυτής επιγραφής.

Στα τέλη, λοιπόν, του 3ου μ.Χ. αιώνα πρέπει να έσβησαν τα Άκτια στη Νικόπολη. Τότε πια που στον Ελλαδικό χώρο εξαπλώθηκε ο χριστιανισμός. Και, αν εξαιρεθούν τα χρόνια του αυτοκράτορα Καλιγούλα (37-41 μ.Χ.) που έγινε διακοπή, οι γιορτές και

οι αγώνες των Ακτίων πραγματοποιούνταν στη Νικόπολη. Ο λάτρης του αρχαίου πνεύματος Ιουλιανός, μαζί με τους αρχαίους θεούς αναβίωσε και τα Άκτια. Η ζωή τους, όμως ήταν τόσο σύντομη, όσο και η βασιλεία του βυζαντινού αυτοκράτορα.

Μετά η Αντιγόνη, η νεαρή συγγραφέας της ιστορίας της αρχαίας Νικόπολης ξεχώρισε και υπογράμμισε σε αρχαιολογικά βιβλία νομίσματα με παραστάσεις από τα Άκτια. Τα περισσότερα σημείωσε στο βιβλίο της αρχαιολόγου Μανώς Οικονομίδου. Να, λόγου χάρη, το νόμισμα με το Ακτιακό στεφάνι πλεγμένο από καλάμια. Άλλο εικονίζει την Ακτιάδα, θεά των αγώνων και γράφει: «ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΚΤΙΣΜΑ». Ένα τρίτο εικονίζει αρματοδρομία με τέθριππο και ννίοχο τον Ήλιο. Ένα τέταρτο έχει παράσταση από τους ναυτικούς αγώνες στα Άκτια. Έπαθλο στα Άκτια ήταν και η αγωνιστική τράπεζα, γι' αυτό απεικονίζεται σε νομίσματα. Κι ένα περίεργο στεφάνι των Ακτίων. Είναι φτιαγμένο από μήλα. Τέτοια στεφάνια δινόνταν και στους νικητές στα Πύθια και στα Ίσθμια.